

เครื่องกลไฟโตแม่ม้าโขง

ณ บ้านท่าไคร้ จังหวัดบึงกาฬ

1923

เดือนพฤษภาคม ๒๕๕๙ สำนักศิลปากรที่ ๘ ขอนแก่น ได้รับแจ้งว่าชาวบ้านท่าไคร้และวัดโพธาราม ตำบลบึงกาฬ อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ ได้ร่วมกันกู้ซากเรือโบราณที่จมอยู่ใต้แม่น้ำโขงขึ้นมาเก็บรักษาไว้ที่วัด ด้วยเหตุนี้สำนักศิลปากรที่ ๘ ขอนแก่น จึงได้จัดทำโครงการศึกษาหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในแหล่งเรือจม บ้านท่าไคร้ขึ้น เพื่อค้นหาชื่อเรือ ประวัติการเดินทาง ประวัติของโบราณวัตถุแต่ละชิ้นที่พบภายในเรือ ตลอดจน ศึกษาประวัติการค้าและการเดินเรือในแม่น้ำโขง ผลการศึกษาพบว่าเรือกลไฟบ้านท่าไคร้ จัดเป็นเรือกลไฟประเภท เรือจักรเดี่ยว ภายในเรือพบข้าวของเครื่องใช้มากกว่า ๕๙๔ รายการ โดยเรือลำนี้เป็นเรือสัญชาติฝรั่งเศส ทำหน้าที่ รับส่งผู้โดยสารและสินค้าล่องไปมาระหว่างเมืองเวียงจันทน์กับเมืองสะหวันนะเขต ตัวเรือสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ ณ เมืองนีองซ์ ประเทศฝรั่งเศส และอัปปางลงเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ อย่างไรก็ตามผลการศึกษาจนถึงปัจจุบันยังไม่สามารถ ระบุได้ว่าเรือลำนี้ชื่อว่าอะไร และเป็นเรือของบริษัทอะไร



การกู้ซากเรือขึ้นจากน้ำเมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๙
(ถ่ายภาพโดยนายวีระชัย แก้วเทพ)

ลักษณะโครงสร้างเรือ

เรือกลไฟบ้านท่าไคร้ ลักษณะเป็นเรือเหล็ก ๒ ชั้น แต่สภาพที่เหลืออยู่ในปัจจุบันมีเฉพาะส่วนลำเรือชั้นล่างเท่านั้น พื้นเรือปูด้วยไม้กระดาน ตัวเรือทำจากแผ่นเหล็กยาวยึดต่อกันด้วยหมุดหัวกลม โดยเรียงเป็นแนวยาว ๔ แนว ตลอดลำเรือ ที่ได้ห้องเรือทั้ง ๒ ข้างกันเป็นห้องขนาดเล็กใช้เก็บอุปกรณ์และวางเครื่องปัมน้ำของเรือ ตัวเรือมีขนาดกว้างประมาณ ๔.๒๐ เมตร ยาว ๒๐.๕๐ เมตร หน้าเรือสูง ๒.๕๐ เมตร เรือลำนี้ใช้เครื่องยนต์ไอน้ำในการขับเคลื่อน โดยตัวเครื่องยนต์และหม้อต้มน้ำตั้งอยู่บริเวณกึ่งกลางเรือ จัดเป็นเรือกลไฟประเภทเรือจักรเดี่ยว (Single Screws) ใบพัดหมุนขวาตามเข็มนาฬิกาเมื่อมองจากท้ายเรือ ส่วนใบจักรมี ๔ ใบ (Quardle screws) ควบคุมทิศทางของเรือด้วยหางเสือ โดยมีโซ่สำหรับบังคับทิศทางวิ่งไปตามกาบเรือด้านขวามือ



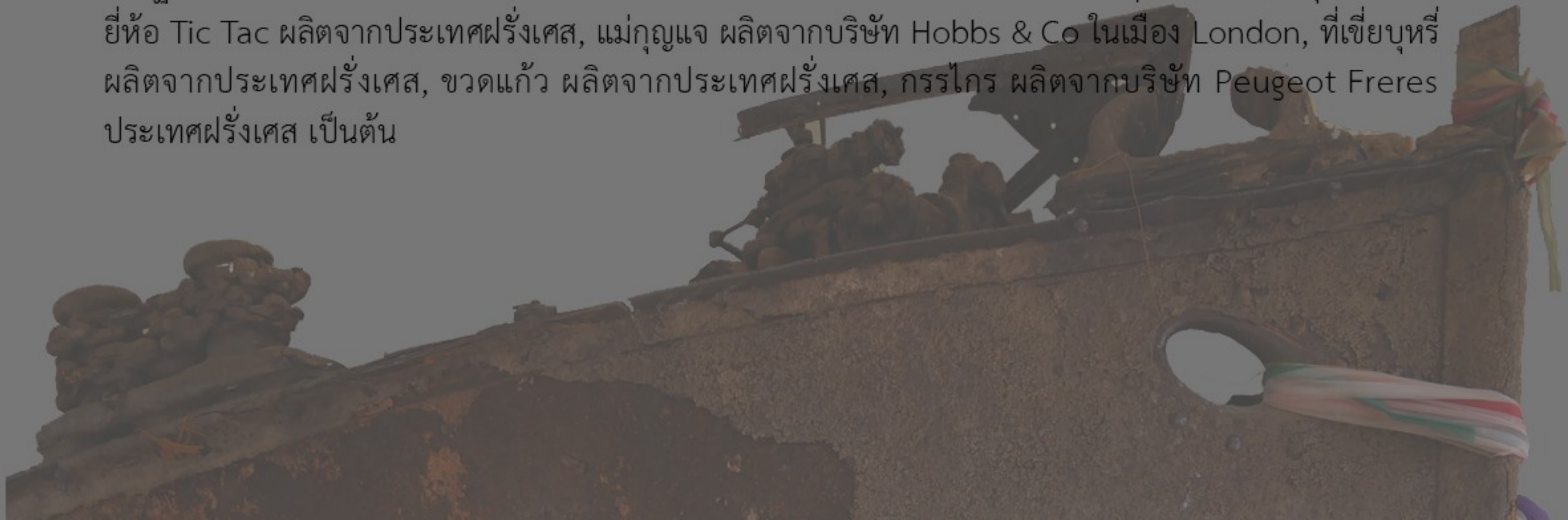
สภาพเรือกลไฟบ้านท่าไคร้ในปัจจุบัน ตั้งอยู่ภายในวัดโพธาราม จังหวัดบึงกาฬ



สภาพเรือกลไฟบ้านท่าใคร่ในปัจจุบัน ตั้งอยู่ภายในวัดโพธาราม จังหวัดบึงกาฬ

สินค้าและข้าวของเครื่องใช้ที่พบภายในเรือ

ในปัจจุบันสำนักศิลปากรที่ ๘ ขอนแก่น ได้จัดทำทะเบียนโบราณวัตถุที่พบภายในเรือแล้วจำนวนรวม ๕๙๔ รายการ โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น ๖ กลุ่ม คือ กลุ่มเครื่องมือช่าง กลุ่มอุปกรณ์อะไหล่เรือและส่วนประกอบของเรือ กลุ่มของใช้ในชีวิตประจำวัน กลุ่มอาวุธ กลุ่มสินค้า และกลุ่มกระดูกสัตว์และเมล็ดพืช โดยในจำนวนนี้มีโบราณวัตถุ ๒๑ รายการ ที่สามารถระบุปีหรือสถานที่ผลิตได้ ซึ่งนับได้ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากในการศึกษาประวัติของเรือ เพราะช่วยในการระบุถึงช่วงระยะเวลาที่เรือลำนี้ถูกผลิต ถูกใช้งาน และจมลงสู่แม่น้ำโขงได้ โดยมีหลักฐานที่สำคัญเช่น อาหารกระป๋องที่ผลิตจากประเทศโมร็อกโก (DU MAROC), ประแจปากตายหัวคู่ (OPEN-END WRENCH) ยี่ห้อ ETF ผลิตจากประเทศแคนาดา, ตะไบเหล็กยี่ห้อ NICHOLSON ผลิตจากประเทศสหรัฐอเมริกา, กระจกอัดจารบี (GREASE GUN) ยี่ห้อ TECALEMIT ผลิตที่ประเทศอังกฤษ, เครื่องมวนบุหรี่ด้วยมือ ยี่ห้อ Tic Tac ผลิตจากประเทศฝรั่งเศส, แม่กุกญแจ ผลิตจากบริษัท Hobbs & Co ในเมือง London, ที่เขี่ยบุหรี่ ผลิตจากประเทศฝรั่งเศส, ขวดแก้ว ผลิตจากประเทศฝรั่งเศส, กรรไกร ผลิตจากบริษัท Peugeot Freres ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น



ตัวอย่างโบราณวัตถุที่พบภายในเรือกลไฟ



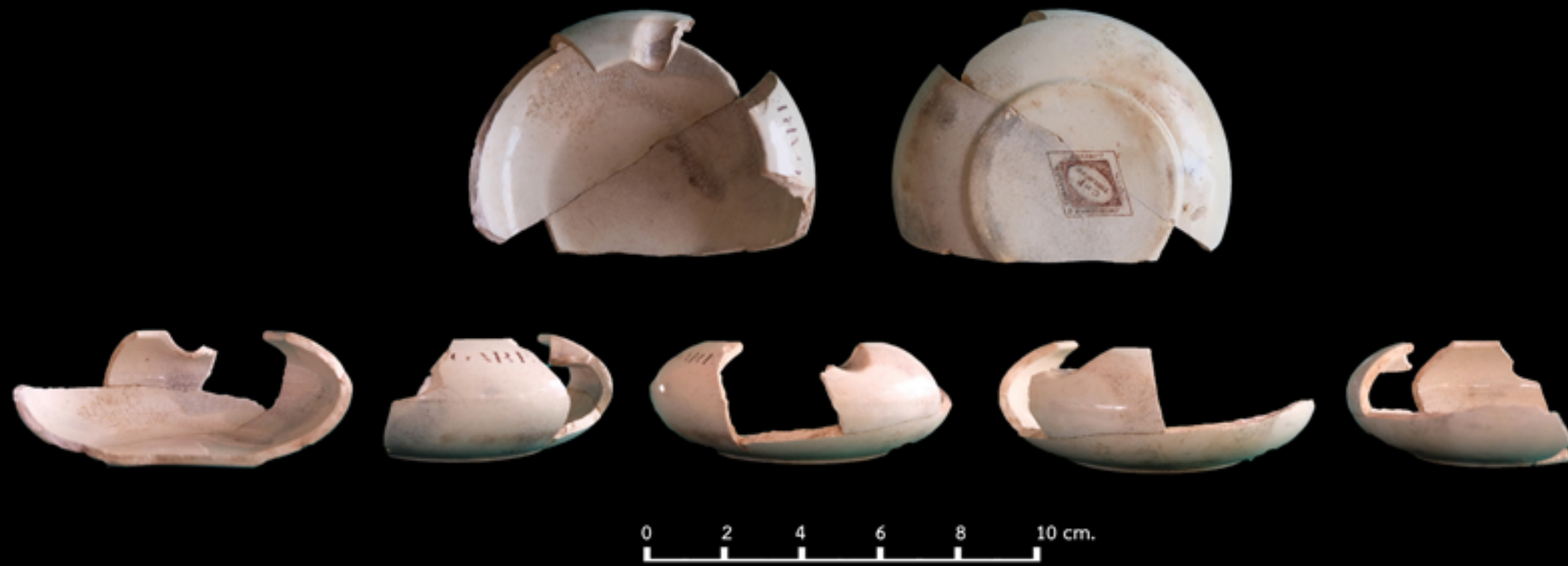
เครื่องมวนบุหรี่ด้วยมือ ยี่ห้อ Tic Tac ผลิตจากประเทศฝรั่งเศส

ตัวอย่างโบราณวัตถุที่พบภายในเรือกลไฟ



แม่กุญแจ ผลิตจากบริษัท Hobbs & Co ในเมือง London

ตัวอย่างโบราณวัตถุที่พบภายในเรือกลไฟ



ที่เขียบุหรี ผลิตจากประเทศฝรั่งเศส สันนิษฐานว่าผลิตขึ้นในช่วง ค.ศ. ๑๙๒๑ - ๑๙๔๓

ตัวอย่างโบราณวัตถุที่พบภายในเรือกลไฟ



๒๒๒

ขวดแก้ว ผลิตจากประเทศฝรั่งเศส

ตัวอย่างโบราณวัตถุที่พบภายในเรือกลไฟ



กรรไกร ผลิตจากบริษัท Peugeot Freres ประเทศฝรั่งเศส

ตัวอย่างโบราณวัตถุที่พบภายในเรือกลไฟ



ปากกาหมึกซึม ยี่ห้อ GRAND AIGLE รุ่น 18ct 1st QUALITY ผลิตจากประเทศฝรั่งเศส

ตัวอย่างโบราณวัตถุที่พบภายในเรือกลไฟ



ถังน้ำมันเบนซิน ผลิตเมื่อ ค.ศ. ๑๙๔๕

ตัวอย่างโบราณวัตถุที่พบภายในเรือกลไฟ



นาฬิกาพก ผลิตจากประเทศฝรั่งเศส



ป้ายเหล็กระบุชื่อบริษัทผู้ผลิตเรือและปีที่ผลิต



ป้ายเหล็กระบุชื่อบริษัทประกันภัยและตัวเลขลักษณะคล้ายวันเดือนปี

หน้าที่การใช้งานของเรือ

จากหลักฐานเอกสารจดหมายเหตุพบว่า เรือกลไฟทั้งของไทยและฝรั่งเศส เป็นเรือที่เรียกว่า “เรือเมล์” ทำหน้าที่หลักในการรับส่งผู้โดยสารที่เดินทางไปมาระหว่างเมืองท่าที่สำคัญในสมัยนั้น ส่วนสินค้าที่ขนไปค้าขายกับเรือเท่าที่สามารถสืบทอดได้จากจดหมายเหตุคือ น้ำมันบรรจุถัง อาหารกระป๋อง เหล้าองุ่น ข้าวสาร เสื้อผ้า รถจักรยาน แบงสาส์ เครื่องเวชภัณฑ์ และเกลือ และช่วงที่มีสงครามเรือกลไฟก็ถูกใช้เพื่อขนถ่ายสรรพาวุธและกำลังพลด้วย โดยเรือกลไฟที่วิ่งให้บริการในแม่น้ำโขง มักจะลากจูงเรือกระแชง ซึ่งเป็นเรือไม้ขนาดใหญ่มาด้วยเสมอ โดยมีพ่วงตั้งแต่ ๑ - ๖ ลำ เรือพ่วงนี้บางครั้งก็ใช้สำหรับบรรทุกสินค้า ผู้โดยสาร หรือฟืนที่เป็นเชื้อเพลิงให้เรือกลไฟ



ตัวอย่างเอกสารจดหมายเหตุ ที่มีการกล่าวถึงเรือกลไฟในแม่น้ำโขง

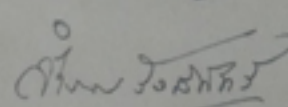
บันทึกเหตุการณ์ประจำวัน [๕๕]

ลง-ณะ-พะชะ
เสนอ ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนม
วันที่ 27 กรกฎาคม 2496

เวลา 10.00 น. เรือกลไฟ 1 ลำ มีเรือพ่วงข้าง 1 ลำ ลากจูงอีก 2 ลำ
เดินทางจากสุวรรณเขตถึงท่าแขก ในเรือมีเหล้าองุ่น, เครื่องอาหารกระป๋อง, เสื้อผ้าและรองเท้า
ทหาร ได้จอดพักอยู่ที่ท่าแขกจนถึงเวลา 14.15 น. จึงได้ออกเดินทางต่อไปทางเหนือ

เวลา 10.05 น. เครื่องบิน ๒ เครื่องยนต์ 1 ลำ บินมาจากทางเหนือและลำแดน
มาทางฝั่งไทย ระยะเวลาประมาณ 3,000 เมตร พอดีผ่านเขตนครพนมก็วกตัดข้ามไปทางท่าแขกประเทศ
ลาว

เวลา 11.10 น. เรือยนต์ขนาดเล็ก 1 ลำ (มีแรงม้าสูง) ลากจูงเรือพ่วง 3 ลำ
มาจากทางเหนือถึงท่าแขก ปรากฏว่ามีถังน้ำมันเปล่า และถังเหล็กเปล่า บรรทุกมาเป็นจำนวนมาก.


(นายสารัญ รังสิทธิ์)
นายด่านศุลกากรนครพนม

๒๗ ก.ค. ๙๖

ตัวอย่างภาพเรือกลไฟลำต่าง ๆ ที่เคยแล่นในแม่น้ำโขง



ภาพเรือ Lagrandiere จอดที่ลำน้ำโขง นครพนม

(ที่มา: สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ,
หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร
อุบลราชธานี. ภาพเรือ
Lagrandiere จอดที่ลำน้ำโขง นครพนม)



เรือโดยสาร GALLIENI ในลำน้ำโขง เทียบท่า
หน้าวัดพระธาตุพนม มณฑลอุดร

(ที่มา : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ,
หอจดหมายเหตุแห่งชาติพระนคร.

เรือโดยสาร GALLIENI ในลำน้ำโขง เทียบท่าหน้าวัด
พระธาตุพนม มณฑลอุดร

ชุดภาพของพลเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน)

บรรณานุกรม

สุวิทย์ ธีรศาสตร์. จักรวรรดินิยมเหนือแม่น้ำโขง. กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๕๒.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. การปฏิบัติราชการร่วมกันในกรณีพิพาทกับอินโดจีน (๒๘ สิงหาคม ๒๔๘๓ – ๑๔ มีนาคม ๒๔๘๔)

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ข้อเรียกร้องเกี่ยวกับเรือกลไฟกาญจนา ๑ และกาญจนา ๒ ที่ผู้ควบคุมเรือกระทำผิด (๒๒ เมษายน – ๑๒ กรกฎาคม ๒๔๙๔)

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. รายงานสภาพความเป็นอยู่ของราษฎรในพื้นที่จังหวัดนครพนมที่สหกรณ์ให้สำเร็จ (๙ มกราคม – ๒๒ มีนาคม ๒๔๘๖)

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. รายงานเหตุการณ์เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวกำลังในลำน้ำโขงของทหารฝ่ายฝรั่งเศสและลาวด้านเมืองท่าแขก (๑๓ พฤษภาคม ๒๔๙๖ – ๒๖ มีนาคม ๒๔๙๗)

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ร.ต.โอริอิ ขอให้ทางการเจ้าท่าเขตต์ ๓ ช่วยเหลือในการเช่าเรือกล ขนส่งข้าวสารไปอินโดจีน (๑๙ – ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๘)

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร อุบลราชธานี. ภาพเรือกลไฟไม่ทราบชื่อเรือและสถานที่ถ่าย แต่สันนิษฐานว่าเป็นเรือที่วิ่งในแม่น้ำโขง

บรรณานุกรม

- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร อุบลราชธานี. ภาพเรือ Lagrandiere จอดที่ลำน้ำโขง นครพนม
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, หอจดหมายเหตุแห่งชาติพระนคร. เรือโดยสาร GALLIENI ในลำน้ำโขง เทียบท่าหน้าวัดพระธาตุพนม มณฑลอุดร ชุดภาพของพลเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน
- Cornell University. The Directory & Chronicle for China, Japan, Corea, Indo-China, Straits Settlements, Malay States, Siam, Netherlands India, Borneo, the Philippines, &c: With which are Incorporated "The China Directory" and "The Hong Kong List for the Far East". Hongkong: Hongkong daily Press office, 1912.
- Les Messageries Fluviales. [Online]. Retrieved 5 April 2018. From <http://belleindochine.free.fr/MessagerieFluviale.html>. 2016.
- Steamboat. [Online]. Retrieved 14 August 2018. From <https://en.wikipedia.org/wiki/Steamboat>. 2015.